

VINEREA NEAGRĂ

Capitolul 1

- Dreptul internațional n-ajută la nimic, domnule Apolzan, îmi declară ultimativ avocatul Foica. Dreptatea e întotdeauna de partea celui mai tare. Istoria cu toate argumentele ei pălește în fața forței. Și-apoi ce rost are istoria când stai între baionete? Cui îi mai folosesc argumentele? Singura șansă de a te apăra e pumnul, forța. Permite-mi, domnule judecător, să-ți citez câteva rânduri din Valéry, acest genial poet, care vedea limpede inutilitatea istoriei. Căută la repezeală în uriașa servietă și scoase o hârtie. Ascultă, domnule Apolzan: „Istoria este produsul cel mai periculos pe care l-a elaborat chimia intelectualului. Însușirile sale sunt bine cunoscute. El produce visuri, îmbată popoarele, generează amintiri false, le exagerează reflexele, întreține vechile răni, le tulbură odihna, le împinge spre delirul grandoarei sau spre acela al persecuției și face națiunile nemulțumite, superbe, insuportabile și vane. Istoria justifică ceea ce se vrea justificat. Ea nu învață nimic riguros, deoarece ea cuprinde totul și dă exemple despre toate.” Asta e, zise introducând hârtia în servietă. Istoria e un moft în fața forței. Pumnul, domnule judecător, pumnul e singura rezolvare într-un diferend.

Se întoarse ca o zvârlugă spre un client care îl aștepta pe holul ticsit de lume al tribunalului, scoțându-și larg pălăria, într-un gest voit ceremonios.

- Regret că nu mai putem continua, dar clienții nu așteaptă. Am onoarea, domnule Apolzan și nu uita: forța e mama adevărului.

Un frison îmi străbătu trupul la auzul acestor cuvinte și o panică ciudată îmi invadă instinctele. Am coborât cu grijă treptele, privind fix la fiecare scară. O clipă am avut senzația că am să calc alături și am să cad. Aproape întotdeauna când cobor scările am impresia că puțin îmi lipsește să nu mă prăbușesc și mă apucă un soi de frică. Închid ochii abandonându-mă pentru o fracțiune de secundă întâmplării, dar renunț repede din cauza fricii care mă trezește la realitate. Nu mai privesc în jos, ci undeva în față, iar picioarele coboară instinctual și mecanic scările, atât de bine știute. Gata, am scăpat! dar undeva, într-un colț de suflet, aud schelălăiturile propriei temeri pe care o port în mine, ca pe un animal parazit. Nu mi-a fost teamă în război, când moartea își lua zilnic tributul de carne, dar acum cuvintele lui Foica m-au speriat. Mi s-a făcut deodată frig, mâinile, picioarele, toate extremitățile le simt ca pe niște sloiuri. Ce e, Horațiule, îmi zic, ți-e frică de cuvinte? Da, îmi răspund, de nimic nu mi-e teamă mai mult decât de cuvintele care îi incită pe oameni, îi transformă în niște animale dornice de sânge. Și cuvintele astea „pumn”, „forță”, „putere” sunt instigatoare în fața unei mulțimi. Nu de cuvânt mi-e frică, ci de urmările lui. Și mi-e frică de oameni ca Foica, dar nu de ei ca niște indivizi guralivi, ci de ceea ce gândesc ei, ceea ce gândesc cu voce tare ridicând osanale „forței”. Și sunt tot mai mulți din

ăștia, care nu au stat în tranșee, cărora nu le-a șuiertat glonțul pe la ureche, dar care tipă în piață că vor puterea prin forță, prin pumn.

Doamne, cred că nu mă aude nimeni ce gândesc, deși dacă toate gândurile nerostite s-ar face auzite în lumea asta, ar fi un vacarm nebun.

Dar ce are Foica ăsta cu istoria? Și Valéry?... Francezii au avut întotdeauna un cult pentru istorie, iar pentru noi istoria a fost o biblie. Doamne, se-ntâmplă ceva pe lumea asta, care nu-și mai încapă în piele, a dat răutatea peste margini și s-au strâns hienele la ospățul de moarte.

Afară e cald, nefiresc de cald pentru sfârșitul de august. De câteva săptămâni n-a mai căzut un strop de ploaie. Pământul e ars ca de un pârjol. Clădirile masive au înmagazinat atâta căldură, încât iradiază prin porii de tencuială dogoarea verii. Un soare orbitor și înalt inundă ca-ntr-o lumină de magneziu orașul frământat de miile de oameni. Pășesc alene pe bulevardul larg uitându-mă iscoditor la toți. Toată lumea se comportă normal, numai mie mi se pare că azi toate sunt fragile și ireale.

M-am trezit agitat și speriat dintr-un coșmar. Se făcea că eram la coasă cu frate-meu, la Apold. Suliți de lumină perforau înaltul cerului. Trăgeam vârtos și unul și altul, să nu ne prindă căldura. Iarba udă șuiera în gura tăișului de oțel, într-un cântec de jelanie. Palmele mi s-au bășicat, neînvățate cu munca și fiecare atingere cu lemnul mânerului lustruit de mâini bătătorite de țaran îmi arde pielea zdrelită și năclăită de sudoare. Înciudat mă năpustesc asupra ierbii cu furie de cal împiedicat la picioarele din față. Fierul arcuit lucește din gura tăioasă, pregătindu-se să taie din verdele crud. Încremenesc într-un sfert de mișcare. Un șarpe sâsâie ridicându-și capul teșit și limba-i ascuțită săgetează repetat lucirile metalice din buza coasei. Ne privim paralizați într-un joc al nervilor reci și încordați nepermis de mult. „Acum!” îmi comand decis într-o pornire războinică și criminală. Fierul mușcă repede, nervos, din lujerul lunecos de carne ce se zbate în iarbă. Zvâcnirile iuți, bezmetice din ciotul de coadă al șarpelui împrăștie convulsiv jeturi subțiri de lichid negru. Iarba zvârcolită și îmbăloșată desenează un chip de om și capul ăla de șarpe e al fratelui meu. Doamne, cum e cu puțință? Ce-am făcut? Un tremur nervos îmi zgâlțâie trupul. Mi-e greață. Am ucis? Arunc coasa din mâini, îmi vine să urlu, să plâng, să strig... Doamne! Soarele mă izbește în creștet. Îl simt ca pe o greutate de foc ce-mi arde creierul. Genunchii mi se înmoaie nătângi. Am să cad peste el, peste sângele lui, îmi zic. Câmpia face valuri intrându-mi în ochii împăienjeniți. O lumină mă fulgeră insistent jucându-mi pe fața îngrozită. Soarele trecut dincoace de aburul dimineții se reflectă în tăișul lucios al coasei. La câțiva pași mai în față văd spinarea încovoiată a fratelui meu, care se mișcă regulat în hârșitul ierbii ce se rupe. La picioarele mele, șarpele ciopârțit mai zvâcnește încă. Mă desprind greu din loc. Picioarele îmi sunt de plumb și nu mă ascultă. Vreau să ajung la frate-meu, să-l iau în brațe, să-l pipăi și să mă bucur că este, că n-a murit. Iarba mi se încurcă în glezne, abia înaintez și el se tot depărtează, lunecând. Am senzația că n-o să-l ajung niciodată. De ce fuge de mine? Ce i-am făcut? mă chinui înotând prin iarba mare și udă. Nu-l mai văd, a dispărut în scorbura copacului din poiana aceea extraordinar de liniștită, care se vede în față. Ce se întâmplă? Înaintez mult mai ușor, parcă plutesc. O liniște de pace a pus stăpânire pe mine. Pasul mi-e ușor și moale, iar hainele mi-s albe. Sunt curat, Doamne, n-am nicio vină, privește-mă. O masă lungă de lemn, jiluită se întinde cât toată poiana. Un

bătrân cu plete albe, în straie țărănești, albe și ele, stă în capul mesei. Mă așez vizavi de el, în capătul celălalt. Mă privește fix, fără să spună ceva. Abia îi deslușesc trăsăturile. E departe și masa e lungă, doar ochii îi văd, mari, nefiresc de mari și de o culoare nedefinită. Mă privește cu ochii ăia până mă dor orbitele, pe care le simt goale și reci. Îmi zice doar atât: „Spune!” și iar se uită la mine cu privirea care mă pătrunde până-n creier. Ce să spun? Simt că ar trebui să mă dezvinovățesc de ceva, dar de ce anume nu știu. Trag aer în piept, îmi iau inima în dinți, dar nu reușesc să scot vreun sunet. „Sunt vinovat”, mă trudesesc să articulez, dar îmi aud doar vocea minții care strigă din răspuțeri, căci buzele mi s-au încleștat încăpățănate. Sunt mut, mă fulgeră un gând și fără să vreau duc mâna la gură, în spatele căreia cuvintele stau îngrămădite, ca pe un povârniș, gata să se prăvale.

Bătrânul se ridică ușor ca un fulg din jilțul lui de lemn greu. E înalt și prelung cât copacul. Pletele i se răsfiră de o adiere ușoară de vânt acoperindu-i fața și o abureală îi învăluie întreaga făptură. Ca un sfredel de fum se depărtează, alipindu-se de trunchiul gros al copacului, doar ochii i-au rămas mari ca două cercuri adânci și albe pironindu-mi privirea. Masa lungă de lemn se pulverizează sub greutatea mâinilor mele și praful ăla fin mă acoperă, prăvălindu-se peste mine. Îmi intră în ochi, în gură, în nări, îmi usucă gâtul, ce se îneacă bolborosind după aer. O tuse nervoasă îmi zguduie trupul și mă trezesc transpirat și îngrozit.

Sunt marcat vizibil de coșmar, nu mă pot desprinde din atmosfera halucinantă a visului, deși visul ăsta, aproape la fel, se repetă de câte ori mi se întâmplă lucruri neobișnuite și extraordinare. Nu sunt superstițios și nu cred în vise și semne, dar întotdeauna, în fața unor momente deosebite și cruciale pentru viața mea, devin hipersensibil, de o sensibilitate animalică, toată ființa mea adulmecând inconștient punctele de referință ale locului geometric pe care îl ocup. Ceva în mine, pe care nu-l definesc și nu-l pot explica, mă avertizează ca un seismograf intuind și previzionând întâmplările hazardului. Este reflexul meu de apărare, pe care nu-l sesizez decât după producerea evenimentului, decantând în ceasul de răgaz faptele ce l-au precedat. Visul ăsta ciudat, care prima dată mă năucise debusolându-mă pentru toată ziua, a devenit o obișnuință, deși întotdeauna anunța lucruri ieșite din comun care mi se întâmplau mie, cunoscuților sau undeva, aiurea în lume. Cu atât mai puțin l-am băgat în seamă, încercând să scap de el odată cu dușul de dimineață. Azi însă n-am reușit să ies definitiv din el. În baie, în timp ce mă spălam pe dinți, perișorul mi se rupe în gură. Zeci de fire de păr mi se încurcă în limbă, printre dinți, provocându-mi sufocare și greață. Aproape vomitând reușesc să scap de perii scurți care-mi năpădesc cerul gurii și am aceeași senzație din visul de dinainte, când mă sufocam. Trebuie să se întâmple ceva, mi-am zis, prea multe coincidențe bizare. Toate astea mi-au dat o stare de neliniște, de surescitare nervoasă.

Mă uit circumspect la oameni, acuzându-i de inconștiență și insensibilitate. Mi-e ciudă pe relativitatea existenței pe care o trăim, pe fragilitatea noastră, a ordinii pe care ne-am stabilit-o. Mă revoltă imposibilitatea noastră de a lupta cu hazardul, care ne pândește momentele de slăbiciune și dintr-un capriciu poate schimba totul. Ar trebui să fim mai atenți la tot ce e în preajma noastră, să nu mai credem orbește în soarele ăsta, în vara asta caldă și nefirească, în garanțiile și propunerile pe care și le asumă față de noi unii și alții. Niciodată nu m-am îndoit mai mult ca azi de

relativitatea și fragilitatea noastră, a tuturor lucrurilor noastre. Ba, mai mult, mi se pare că ordinea e periclitată, atâta timp cât oameni ca Foica cred în pumni și forță, atât vreme cât unora ca el li s-au injectat ochii de mirajul puterii prin forță, ridiculizând și luând în răspăr ceea ce alții și noi am clădit cu propria ființă și i-am zis istorie, ca ea să fie răbojul și memoria noastră, existența cu toate bunele și relele noastre.

Pășesc pe stăzile largi de metropolă ale Clujului, care azi afișează o indolență orientală, cu toată căldura asta tropicală căzută peste el, cu oamenii mișcându-se alene și transpirând abundent. E lume multă pe trotuarele, până mai ieri goale. Pe „Regina Maria” umblarea e anevoioasă și greoaie. Automobilele s-au înmulțit, slujnicele cu rochiile lor înflorate și largi se agită pe mijlocul străzii, chicotind la soldații ce le adulmecă trupurile. Pe partea cealaltă, magazinele privesc prin geamurile mari, ferite de soare de transperantele suspendate ca niște paravane susținute de un mecanism greoi. Toată forfota asta înceată, derulându-se lent, în mișcări leneșe, marcate vizibil e căldură, e un semn că vilegiatura s-a terminat, că toate reintră în normalul de dinainte de vacanța consumată copios pe plaja de la Carmen Sylva ori Mamaia sau în umbra montană de la Stâna de Vale, Sinaia, Predeal ori Valea Drăganului. Numai că e ceva straniu și nefiresc în toate sau numai mi se pare, angrenajul s-a pornit, dar merge cu piedica trasă și nimeni nu sesizează asta. Până și Löbel, evreul btrân și amabil a ieșit în ușa băcăniei uitând de clienți, căroră nu le mai recomandă ca altădată întotdeauna altceva, ținându-și buzele și plescăind satisfăcut. A uitat de marfă și instinctele lui ascuțite îi spun că se vor petrece lucruri însemnate. Preocupat și stăruitor se interesează de politică, ceea ce e un semn că nefirescul zilei dă tulburări de comportament.

- Respectele mele, domnule judecător. Ce se aude la Viena? Dumneavoastră trebuie să știți mai multe decât mine, săracul. Eu cu tejgheaua, dumneavoastră cu politica, fiecare cu ce se pricepe, dar Viena asta mă neliniștește. Ce-o să fie, domnule judecător?

- Tratatative, domnule Löbel.

Îmi pune mâna pe braț și uitându-se conspirativ în stânga și în dreapta continuă:

- Tratatativele cu ungurii, domnule Apolzan, merg până la Ardeal, apoi se înfundă. Cu ei o mai scoatem noi la capăt, dar ăilalți, domnule judecător, nemții și italienii, sunt de partea lor, că ei singuri nu s-ar fi încumetat.

Plec mai departe, fără să-i răspund și nici n-aș fi avut ce. Întotdeauna între noi și grofi a stat Ardealul ca o dinamită, gata să explodeze. Ni l-au contestat, ni l-au luat din dorința lor nesățioasă de a fi mai mari, de-a fi un imperiu. Orgoliul și cererea insolentă a guvernului hortyst au mers de data asta mult mai departe: „chestiunea între Ungaria și România nu este de natură minoritară, ci teritorială.” Și acum tratatativele astea stupide, fără rost, la Viena. Am greșit profund. Nu trebuia să le acceptăm știind de la bun început că n-au soluționare. Ne-am dus la Turnu-Severin să discutăm cu ungurii. Despre ce? Ei despre Ardeal, noi despre un schimb de populație. Mare greșală din partea noastră... Acceptând să ne întâlnim pe o asemenea problemă, chiar dacă aveam alte păreri, însemna că suntem de acord să dialogăm cu ei pe un teren minat. Și compromisul l-am făcut mergând la Turnu-Severin pentru tratatative de

care nu aveam nevoie, căci nu încăpea nicio discuție, nici măcar în glumă, în problema integrității noastre teritoriale. Și acum am ajuns la Viena, chemați de Germania și Italia, „împăciuitorii noștri”, care vor să ne tragă de urechi ca pe niște copii răi, numai că gurile rele spun că noi vom fi cei cu ponoasele, vecinii noștri pomădându-și discret lobul urechii cu talc și ulei, ca să fie mai lunecos. Trebuia măcar acum, în ceasul ăsta care nu era ultimul, să respingem asemenea tratative păguboase.

E insurpotabil de cald. Asfaltul s-a topit și mii de urme rămân ca niște amprente în rășina moale. Aș pleca la Cheile Turzii să mă liniștesc, măcar o zi, două, dar nu la cabană, ci la călugărul Ioan, în schitul lui simplu, aproape sărăcăcios, să mă liniștesc în tăcerile lui prelungi, când nu aud decât foșnetul paginilor și scârțâitul tocului pe hârtie. Întotdeauna mi-a plăcut la el, în chilia strâmtă în care se îngrămădeau sute de cărți despre ființa acestui neam al nostru. Călugărul Ioan scria de multă vreme, cu scrisul său îngrijit și caligrafic, o istorie a noastră din mărturiile vremii. Răsfoindu-i cartea mare, legată în piele, la care adăuga în fiecare zi o nouă pagină, mă vindecam de toate relele sufletului. Îi priveam trupul drept și uscat, fața lungă, osoasă, năpădită de o barbă albă ce se împreuna cu pletele, lungi ca niște fuioare. Mă fascinau ochii lui albaștri ce scăpărau metalic, încadrați de sprâncenele stufoase și rebele. Citea și scria fără ochelari, cântărind fiecare slovă, în timp ce privea afară, spre vârfurile muntelui. Aș fi vrut să fiu acolo cu el, să-l întreb și să-mi spună cu glasul lui puternic de bas, pe care numărul anilor nu-l muiase, ce se va întâmpla, căci istoria pentru el nu era altceva decât un glob de sticlă, pe care puteai urmări, dacă știai de unde ai plecat, unde vei ajunge, pentru că istoria este o poveste și ca toate poveștile, se repetă, numai oamenii se schimbă.

Mă pomenesc intrând la cafeneaua „New-York”, deși nu era ora când în tabieturile mele se petrecea un asemenea lucru, dar nu știu de ce nu aveam stare și trebuia să fiu între oameni. Simțeam în subconștientul meu asta, deși toți pe care îi întâlneam astăzi mi se păreau absenți, trecând prin ziua asta nefirească cu o înconștiență infantilă. Și totuși, aveam nevoie de oameni, de ajutorul lor, ca și când aș fi în pericol, iar mulțimea m-ar putea salva. Mă așez la masa mea și nea Dogaru, chelnerul scrobrit și trecut prin de toate, mă întreabă de parcă n-ar ști ceea ce comand de ani de zile.

- Șvarț sau capuținer, domnule judecător?

- Șvarț, îi răspund nedumerit, privind în urma lui și mi se pare din nou că ceva nu e în bună regulă azi pe lumea asta.

Mă uit în jur. Lume puțină, căci după-masa era timpul întâlnirilor de cafea, dar o voce mă face să tresar.

- Igazságot Magyarországnak! și văd fața schimonosită a profesorului Sziksay de la liceul maghiar. Nu-mi vine să-mi cred urechilor, dar așa este, Jenő Syikszay cere dreptate Ungariei, ostentativ și ironic, iar mustața îi desenează deasupra buzelor subțiri un semicerc încrețit. Ce caută Syikszay aici? mă întreb, căci intelectualii maghiari se adunau, fără să greșească, la Loyd, aici la New-York fiind locul nostru, al românilor. Dar de la Sziksay te puteai aștepta la orice. Știam că e șovin și pus mereu pe gâlceavă, că nu așteaptă altceva decât să-ți trântască în nas câte ceva despre „împărăția de o mie de ani” sau „coroana Sfântului Ștefan”, dar asta o făcea acolo în

coloanele lui „Elenzek” și niciodată pe stradă și cu atât mai puțin la New-York, unde nu călcase de peste douăzeci de ani, poate și mai bine. Era de-a dreptul o sfidare.

- Ce obraznicie! Iar s-a umflat tărâța în el, zise Dante Mureșan, așezându-se la masa mea. E de neconceput ce se petrece astăzi.

Privesc la silueta lungă, deșirată a lui Mureșan, tânărul ziarist de la „Arena”. Are o alură de universitar, cu ochelarii cu ramă groasă de baga. Învârtește „Universul” pe masă, gata-gata să-mi verse cafeaua.

- Asta e explicația la gestul lui Sziksay! Dacă și-au permis să facă raiduri în teritoriul nostru cu avioanele, de ce să nu ceară ce vor? Citește, domnule Apolzan, avioane ungare au efectuat raiduri la Săcuieni, ajungând până la Vinț și Brașov. Aruncă manifeste și noi ne mai mirăm de Sziksay!

Îmi arunc ochii pe ziarul desfăcut dinainte-mi: „avioane maghiare au violat spațiul românesc la frontiera de nord-est”, „Unde se face examinarea elevilor corigenți refugiați din Bucovina și Basarabia.” „Rezultatul ultimei trageri la loteria de stat populară”, „D-nul ministru de externe M.Manoilescu a plecat ieri la Viena, invitat de d-nii von Ribbentrop și contele Ciano.”

- Da, s-ar putea să fie și asta, dragă domnule Mureșan, dar conferința asta de la Viena nu miroase deloc a bine. Nici măcar nu e conferință, ci mai degrabă un arbitraj, pe care noi nu l-am cerut niciodată. Pe vremea asta obraznicii au sorți de izbândă.

- Dar de ce n-am fi noi cei obraznici, domnule judecător? Prea stăm în banca noastră. În iunie ne-am lăsat intimidați și am pierdut. Acum ne-au chemat la Viena ca să decidă alții pe pielea noastră. Sorbi din cafea, își aprinse o țigară și privind pe deasupra, vorbi mai mult pentru sine: „În vest, puterile s-au încăierat... Se pare că e ultima năvălire barbară în Europa. Iată, domnule, forța morală în luptă cu imanenta realitate a istoriei. S-ar părea că un trist destin al legilor istoriei va da din nou câștig de cauză forței vitale a năvălitorilor. Oare va apune o eră?... și totuși, Franța și Anglia pot învinge, dacă reușesc să creeze Germaniei un front de răsărit. Căci doar războiul îl poartă și cu petrolul nostru. Asta e mulțumirea pentru că hrănim crocodilul...”

Mă ridic ca să plec, dar Mureșan mă oprește punându-mi mâna pe braț.

- Domnule Apolzan, simt că se întâmplă ceva groaznic și nu am nicio putere să mă opun. Nu știu de ce îți spun toate astea, dar am sentimentul că toate s-au bulversat, că ordinea nu mai e ordine, că toate cele sfinte s-au pângărit, iar din umbră ne pândește ființa un cataclism. Viermele morții a început să bânuie Europa, iar noi niciodată nu am fost ocoliți de rele. Am senzația unei primejdii pe care nu o putem înlătura. Aș vrea să mă înșel, dar acum se întâmplă ceva ce nu se poate simți în altă parte decât aici.

- Se întâmplă, zic, ridicându-mă și neglijându-l pe Szikszay, care în mod ostentativ se căznea să-mi surprindă privirea, cu mutra lui obraznică, cu zâmbetul lui lătăreț.

Am ieșit în strada toropită de căldură. Ceva parcă se schimbase în atmosfera orașului. Lumea era mai puțină, evident din cauza mesei de prânz și o liniște apăsătoare, grea, se lăsase peste abureala amiezii. Parcă timpul se oprise în loc, suspendat de un fir invizibil al acestei surzenii ciudate, parcă o mașinărie uriașă încetase să se mai învârtă undeva sus, deasupra noastră. Era ca o pană teribilă și totală de energie, ce se evaporase în văzduh, încărcând aerul cu nebănuita ei forță. Toate mi

se păreau grele și hainele de pe mine și aerul cald ce devenise greu de inhalat, ba chiar și limbile enorme ale ceasului bisericii rămaseră agățate de cifrele mari și proeminente. Dogoarea miezului zilei tremura ca o masă incandescentă de metal topit și ciudat, auzeam liniștea zumzăind ca o câmpie zvârcolită de mii de insecte. Privesc la statuia lui Matei Corvin învăluită într-un soare ucigător și am sentimentul că bronzul ei va începe să curgă leneș, ca un aluat invadând piața. Lângă Operă, o birjă cu coviltirul ridicat pare o pată neagră încremenită. Birjarul moțâie încorsetat în uniformă țeapănă și aspră, doar calul își smucește lent capul prelung într-o mișcare de robot uitat în priză. În stația de autobuz, o mașină obosită și devastată de căldură așteaptă în zadar călători să-i ducă la Mănăstur sau Someșeni. Rezervorul de gaz, ca o bășică grotescă, cu vopseaua coșcovită și crăpată, stă să plesnească. Nimeni. Nicio mișcare, nici măcar în locul de unde pleacă cursele lui Mera, altădată asediate de țărani cu desagi și femei cu candere de lapte venite de la Apahida. Nimeni nu se încumetă pe căldura asta toridă și totuși, e altceva, lumea prea s-a refugiat pur și simplu în case din liniștea rău prevestitoare ce mocnește în creștetul orașului incendiat de căldură și soare.

Drumul Turzii urcă abrupt, parcă s-ar înfunda în curba strânsă, ca apoi să se deschidă iarăși larg, într-o pantă mai lentă în dreptul Făgetului. Nu știu de ce o iau pe aici, când drumul meu de fiecare zi ocolea Opera, pe la colțul pieței, urcând pe Andrei Mureșianu. În fața crâșmei lui Sfetter doi căruțași beau monopol cu dulce, strâmbându-se la fiecare înghițitură. Se aude glasul strident al doamnei Rifka, o evreică durdulie și pistriuată. Iese în ușa bodegii ștergându-și mâinile de șorțul înflorat, prins în piepții bluzei cu ace de siguranță.

- Hai, Gheorghe, să vedem dacă ne aduce românul ăla butoiul cu bere...

Se uită satisfăcută în jur și fața i se deschide într-un zâmbet larg. Căruțașii o privesc pătimaș și trupul plin și îndesat se cabrează ostentativ. Își aranjează cochet cărlionții roșcați, ce-i joacă pe frunte, desface anevoie, cu mișcări lungi și întârziate șorțul, oftează zgomotos, săltându-și sânii mari și se șterge tacicos și aparent absentă la subțiorile transpirate, ignorând pe cei doi căruțași care o privesc cu jind. Își aranjează breteaua furoului fără jenă, descheindu-și câțiva nasturi ai bluzei. Gheorghe, băiatul de prăvălie, o privește ca un câine recunoscător așteptând porunca stăpânului.

- Hai, Gheorghe, la treabă, îi zice, știindu-l aproape și pleacă făcându-și vânt cu șorțul, ștergându-și din mers ceafa. Face câțiva pași ca la manej, fluturându-și fusta largă pe la nasul căruțașilor, apoi aproape o rupe la fugă prin dosul crâșmei. Intră în labirintul de maghernițe ale țișăncilor din poarta pieței, unde își astâmpără sângele piețarii, camionagiii, soldații și elevii chinuiți de timpuriu de arsurile trupului, pentru un pol, pregătit dinainte, căci aici marfa se cumpără cu banii jos, nu se prețaluiește, se plătește.

Bătrânul Sfetter iese și el aranjându-și ochelarii cu sârme subțiri. Știe unde a plecat nevastă-sa cu Gheorghe, dar acceptă jocul ăsta de vreo câțiva ani. „Afacerile să meargă”, zice mereu scărpinându-și chelia. „Mai avem un pic și dacă anul ăsta o să iasă bine, merem la Roosevelt.” Zice „Roosevelt”, ca și când ar fi un neam de-al lui. Pentru el, America e Roosevelt, chiar dacă nu are acolo decât o soră, care Dumnezeu știe ce-o fi făcând. Trec printre cocioabele dărăpănate, oblojite cu scânduri bătute

prost, de unde se aud icnituri și chicoteli înfundate, vorbe repezite și sudălmii. O țigancă tânără, făcându-și vânt cu poalele largi ale rochiei mă privește nerușinat. Stă pe pragul ușii, ca un câine de pază, dezvelindu-și picioarele arămii. Poate am ezitat un moment, șocat de privirea ei ostentativă, că bate cu pumnul în ușă.

- Hai, cucoană, termină-l repede pe băiatul ăla că am și eu un client!

Trec mai departe rușinat și răvășit, căci nici prin gând nu-mi trecuse așa ceva, grăbindu-mi pașii. În spatele meu, țiganka mă apostrofează:

- Păi, ce căutași pe-aici, neputinciosule? Dă-i înainte, cucoană că m-am păcălit cu un mort, mânca-i-aș coliva. Dă-i înainte că, vrei nu vrei, vremea dragostei trece!

Așa-mi trebuie. Cine dracu' mă pusese s-o iau pe aici. Azi mi se întâmplă tot soiul de lucruri ciudate. Chiar și eu mă port altfel, ca de obicei. Urc pe strada Andrei Mureșianu. Case liniștite, cu verdeață. La o fereastră văd chipul de patriarh al părintelui Agârbiceanu, ce privește din spatele geamurilor la doi copii care joacă „țigli.” Mă opresc în fața ușii mele și mi se pare că acum am descoperit-o. Descui poarta de la grilajul de fier, apoi mă răzgândesc. Intru pe la cea a clienților, ca și când nu aș vrea să mă vadă cineva, deși n-are cine. Ușa se deschide făcând să sune clopoțelul. În birou e răcoare și un miros stătut de țigări. Ar trebui să aerisesc puțin, dar renunț repede la idee. Nu am niciun chef să mănânc, să-mi pregătesc ceva de-ale gurii. Slujnicii i-am dat liber de câteva zile. Nu-mi găsesc locul nici în propria casă. Privesc la biblioteca burdușită de cărți, ca și când aș căuta ceva anume, dar de fapt îmi fac singur de lucru, căutându-mi o scuză pentru gratuitatea gesturilor mele de azi. Trag jaluzelele apărându-mă de lumina albă a zilei. Vreau să fiu singur, să mă reculeg. Simt nevoia unei suferințe fizice, chiar, să mă doară ceva, orice, o mână, un picior. Asta m-ar scoate cu siguranță din pasa proastă de azi, ar schimba mersul lucrurilor. Aprind lampa de birou. O lumină difuză se împrășteie în încăpere prelungind umbrele mobilelor din casă. Mă așez la birou și încerc să-mi fac de lucru. Câteva dosare „civile” stau gata pregătite, dar nu am niciun chef. Aș scrie ceva, nu știu ce anume, dar simt nevoia să scriu, ca pe timpuri. Păcat că nu am mai ținut jurnalul început la Viena. Am scris ultima dată în el la Budapesta în 1919. Era un septembrie frumos...

„Orașul, cu alura lui de mare metropolă, ce copiasse și concura ostentativ Viena, capitala fostului imperiu, scăpase teafăr din convulsiile revoluției. Marile palate, străjuite de lei de piatră își lumineau din nou imensele saloane la recepțiile fastuoase ale conților ieșiți cu fața curată din războiul lung și revoluția precipitată a ultimelor luni. Totul intrase în normal. Budapestanii mai trăiau încă în amintirea zilelor imperiului, contrariați în același timp de liniștea pe care le-o asiguram. Nu-și puteau reveni din visul de groază pe care și-l confecționaseră înainte. Era un coșmar înșelat cu zile senine și calme de toamnă frumoasă și lungă.

Budapesta studenției mele s-a dezmoșit repede văzându-ne intențiile pașnice, ba, mai mult, ne-a cerut concursul în rezolvarea treburilor lumești. Ai noștri asigurau aprovizionarea și liniștea publică, plini de devotament și osârdie, uitând repede de toate câte ni le făcuseră de-a lungul anilor. Nimic nu trăda la o privire din afară că orașul capitulase. La Teatrul orășenesc erau reprezentații în fiecare seară, iar gurile rele spuneau că trupa de operă din București va sosi aici cu niște spectacole. Marile

ziare: „Pesti Hirlap” și „Pesti Elet” aduceau cuvinte de mulțumire autorităților române, generalilor Moșoiu și Mărdărescu.

La recepțiile de la Restaurantul „Ritz” cântă Zavaidoc, iar lumea îl aplaudă ca pe un mare artist. Opera și opereta au sălile ticsite de public avid de spectacole. Parcă orașul trezit la viață a luat-o cu ruptul, explodând în distracții, baluri și serbări. În „Vörösliget” lumea se plimbă în voie, scoțând de la naftalină toaletele de altădată. Magazinele luxoase din cartierul Waczi și-au deschis galantarele cu marfuri de top și oamenii cumpără într-o nebunie, de toate, căci războiul s-a sfârșit și e pace. În gara Keleti e o mare de oameni. Cei mai mulți vin, cărând după ei bagaje. Se întorc la casele lor, căci a trecut și războiul și revoluția. Viața intră în normalul de fiecare zi. Doar pe Gellért flutură drapelul nostru.

La Cofetăria „Gerbaud”, unde ne întâlneam altădată după cursuri, se servește aceeași cafea bună și toate sunt ca înainte, chiar și personalul de serviciu e același. Locuiesc la „Bristol”, vechiul hotel elegant, copiat după model englezesc. Azi voi pleca spre casă. Am avut curiozitatea să văd Budapesta acum. Sunt toate cum le știam și atunci. Valul istoriei a schimbat prea puțin, poate doar din mentalitatea oamenilor, dar a schimbat. Se vede asta, se simte oriunde te-ai afla, aici sau acasă. Lumea Europei a prins gustul democrației. Și-a luat avânt din războiul ăsta lung, cum n-au mai fost altele și vrea ca totul să fie altfel. Imperiile au căzut, căci „autodeterminarea” lui Wilson sau „samopredelenia” lui Lenin a devenit realitate. Acum ce vom face? Țara e mare și toată trebuie lucrată ca un ogor. Până aici a fost greu, dar am știut ce trebuie făcut, căci am avut școala anilor de opresiune. Experiența noastră de luptă națională nu e totul, e doar o parte din marea lucrare a țării. Restul e și mai greu, iar noi suntem încă verzi și prea cruzi. Am făcut Alba-Iulia fără revoluție, fără forțe și fără arme, prin voința națională a milioanele de oameni. Dar restul?... Țăranii noștri vor pământ ca să fie al lor, dar mai presus de orice, fiecare român vrea o schimbare radicală de optică și mentalitate. Democrația, gustul libertății îl are fiecare pe buzele crăpate de așteptare. Am senzația că noul trebuie să pătrundă peste tot. Inerția istoriei nu ne poate duce prea departe. Partidul Național a rămas doar o idee, care acum nu-și mai găsește locul, căci țara s-a făcut. Trebuie altceva acum. Liberalii au partidul lor, care nu-i poate cuprinde pe toți, și-apoi cu fundul în două luni nu se poate. Dintr-odată s-au schimbat toate, iar cele vechi au rămas prea mult în urmă. Încă nu s-a spus cuvântul la care toți să subscrie. Pentru noi, ardelenii, Bărnăț a rostit cuvinte de Dumnezeu: „ține cu poporul, ca să nu rățăcești.” E singurul lucru ce-l avem de făcut, lucrarea pentru țară și popor. Deocamdată, niciunul din cei puși să conducă nu fac asta, căci fiecare trage spuza pe turta lui. E mai tare ciolanul decât ideea. Uite, de-asta nu-mi place mie politica. Prea se oprește des la interes și scapă din vedere esențialul și binele național. E mult joc de orgolii și ambiții, e multă paradă și teatru. Da, e teatru curat, numai că noi, cei de rând, nu suntem niște simpli spectatori ce batem din palme. Pe noi se face politica asta ca o experiență: dacă iese, bravo domnului de colo, dacă nu iese, conjunctura, domnule, n-a fost favorabilă. Ar trebui să fim mai serioși și mai răspunzători de toate. Poporul și-a spus cuvântul la Alba-Iulia, de-acum e rândul tehnicienilor de guverne. Până când un partid nu va veni cu un program bun pentru țară, pentru nou, să rămânem așa cum suntem, cu cugetul curat, cu mintea trează și limpede, gândind la cuvintele lui Bărnăț, singurul program național ce trebuie făcut,

căci restul e politică de casă, indiferent de intenție. Dacă atunci la Alba am făcut ce știam să facem, fără să ne-o spună cineva, căci aveam fiecare în noi vocație de tribuni naționali, azi n-avem voie să greșim cu nimic, căci tot ceea ce facem e pentru țară, iar greșelile sunt de-acum răni în trupul ei...

De mult n-a mai fost un septembrie atât de frumos și curat. Și suntem mai frumoși, mai noi ca oricând. Aici, departe de casă, mi se pare că pot privi mai bine ce ne așteaptă mâine, căci fiecare mâine gândit azi cum trebuie e o împlinire în marea lucrare a României Mari.”

Închid copertile negre ale jurnalului. Ce rost ar avea să fac un salt de 21 de ani și să-l continuu? S-au întâmplat atâtea în intervalul ăsta de timp, aproape o istorie întreagă și nouă, căci totul a pornit de la început. O rază de lumină s-a înfipt în ochii de sticlă ai bufniței împăiate și am senzația că sunt privit intens. Ciudată e această pasăre de noapte, singura trează când toată lumea doarme. Ochii ei, aproape orbi, mari și rotunzi, înspăimântător de lucizi și bulbucați, veghează. Orientul îi conferă o semnificație deosebită, un simbol al înțelepciunii. De unde vine asta? Poate, din faptul că „noaptea e un sfetnic bun”. Da, noaptea cu umbra ei de moarte și întuneric e un răgaz pentru meditație. Culorile se sting, contururile se pierd în nebănuitele opacități ale vederii, doar simțurile rămân treze, alarmate într-o stare de veghe. Fiecare zgomot se amplifică spărgând liniștea neagră în tăcerile prelungi ale nopții, dobândind sonorități stranii. Sunetele imperceptibile din vacarmul zilei devin acum stridente ce sfâșie zăbranicul de doliu al întunericului. Spaima își fâlfâie aripile atingând cugetele trezite din coșmarul visului. Lumea doarme abandonându-se inconștient morții, căci somnul e o probă de moarte pe care o trecem mereu. Nu, domnule Calderon, viața nu este un vis din care te trezești la moarte. Somnul e o moarte din care evadezi la viață. Amintește-ți ce greu te desprinzi din cufundarea înșelătoare și grea a visului. Parcă ai veni din alte țărâmurii și până când bietul tău trup să-și capete greutatea, iar ceasornicul minții să ticăie normal, trece un drum de veșnicie imaterială și halucinantă. De câte ori ne refugiem în noapte, în liniștea ei apăsătoare, cu spaimile noastre de întuneric și încercăm să ne adunăm, răvășiți de ziuă, de întâmplări și lumină, într-un ceas de luciditate, să decantăm răul în bine, ori invers, convinși că facem o încercare curajoasă de a trece prin nefiresc cu mintea limpede, avem mulțumirea că am mai furat o zi vieții. În asemenea întâmplări ne înmagazinăm ciudat cu o energie nocturnă care ne dopeză simțurile încordate, gata să plesnească. Starea de veghe timidă, ca o candelă la icoană, se animalizează brusc și instinctele caută lacom, cu bucurie de învingător, pericolul cuibărit în găoacea de vierme perfid și ascuns. Toți nervii adormiți se trezesc ca niște animale la pândă, materia din noi pulsează precipitat și ca un radar ultrasensibil absorbim avizi de toate înconjurul. E starea noastră de urgență, de alarmă generală, în care beți de simțurile revigorate ardem cu flacără de magneziu și fosfor, ca oasele din cimitirile uitate ale vieții. E ceva sublim și neomenesc în toate astea. Ai senzația că poți orice în asemenea clipe. Starea de veghe a bufniței a trecut pragul camerei de urgență și stigățul înalt al simțurilor redeșteptate se mișcă în voie, desenând într-o libertate nemăsurată vocea minții. E momentul unic al creației, această stare inconfundabilă și maternă, când simți că naști, că geneza e un proces devastator și generos în care te risipești devorându-te nesățios în beneficiul unei idei care trebuie să trăiască. Și totul,

grație unei nopți, în care ai refuzat somnul pentru urgența de a-ți veghea gândurile și frământările de individ cu zile limitate, ca să găsești adevărul despre tine și ceilalți. Cui va folosi? te întrebi și n-ai niciun răspuns, dar ce contează, căci ești singurul hoț de noapte condamnat, nu la insomnia searbede, ci la cu totul altceva, sublim și de neînțeles pentru mulți, la stare magnifică a slobodei rațiunii în căutarea frumosului.

Pendula din perete bate grav și sunetele prelungi se izbesc de geamurile ce zumzăie surd. Mă ridic de la birou și o pornesc bezmetic prin casă. Ar trebui să mănânc ceva, dar mi-e lehamite de toate gesturile casnice pe care trebuie să le fac. Mă întorc din nou în birou, ca într-un loc de refugiu. Abia în fotoliul mare de piele simt că tot zbuciumul de peste zi m-a obosit. Poziția comodă și relaxantă îmi face bine și chiar mă tentează ideea de a dormi așa ca-n gară. Ce puțin ne trebuie câteodată să ne liniștim! Îmi simt pleoapele grele, ce se închid leneș și mă las furat de un somn grăbit și cotropitor. Câteva celule se mai încăpățânează să păstreze legătura cu exteriorul, așa că abandonul nu e total și asta mă irită, dar mă liniștesc, căci nu voi rezista mult ispitei de a trece în amorțire. Trupul pe care-l simt greu se cufundă adânc, alunecând vertiginos într-o cădere periculoasă. Îmi încheștez mâinile pe brațele moi ale fotoliului într-un gest de apărare și tresar speriat din coșmarul de-o clipă. De fiecare dată așa mi se întâmplă în primul somn în care mă abandonez fără precauții și necugetat, căci apoi toate reintră în normal. Ciudată senzație îmi dă întotdeauna starea aceasta de semitrezie sau, mai bine zis, de semisomn, când simțurile încăpățânate culeg din afara mea semnale, zgomote, iar mintea lucrează imaginând ce e dincolo de mine. De multe ori mă gândesc că asta trebuie să fie starea de comă, în care, se zice că muribundul le percepe pe toate din jurul său, dar nu mai are forță să se rupă din somnul de pe urmă.

Ticăitul ceasului e singurul zgomot deslușit și, totuși, atât de îndepărtat în liniștea suspectă a casei, a orașului care doarme amorțit de căldură. Încerc timid, cu teamă să văd dacă există și doar scurgerea timpului, agățat de limba pendulei, ca un ultim fir de păianjen ce spânzură viața încremenită, îmi dă o vagă certitudine că instinctele n-au murit cu totul. Mâinile rezemate de brațele fotoliului s-au crispat încheștându-se puternic în degetele strânse avar unele într-altele. Nimic nu mai simt decât durerea din degete, ca un țipăt surd al oaselor ce se chinuie torturându-se ca într-o menghină. Restul corpului parcă nici nu există, e imaterial și gol sau poate atârna atât de greu, încât simțurile nu-l mai pot cântări. Abandonul ăsta în odihnă îmi dă senzația de moarte. Corpul e greu ca pământul și nu-l mai poate urni nicio voință. Toate au trecut în nemișcarea veșnică a clipei de neființă, doar gândul se încăpățânează să cutureiere spațiul minții sfidând orice regulă a jocului. Gândul... și ceasul care ne drămuie metodic și mărunț timpul ce ne trece. De unde curge timpul? De la alaltăieri, la ieri spre mâine?... „Ieri” e „azi”, care a trecut și s-a așezat cuminte în spatele nostru, în urma lui alaltăieri, a lui răsalaltăieri și așa mai departe... Ce bagaj de timp avem în spinare!... Unde se duce timpul ăsta atât de repede, că în „azi” stă prea puțin? Spre „mâine”, spre necunoscutul ăla de viitor, mereu în căutare de ceva? Ce de drum are de străbătut!... Sau, nu, nu e așa. E invers. Timpul vine din necunoscut, trecând o clipă prin azi, împovărându-ne, ca apoi să se adune în ore, zile și ani, gârbovind-se cu ei. E ca și cum noi n-am fi decât înmagazinări de timpi veniți de dincoace sau de dincolo. Nu se poate... Atunci de unde vine oboseala asta în noi,

greutatea de viață, când nu facem nimic altceva decât să întâmpinăm timpurile trecute și viitoare? Nu. Timpul n-are vârstă, n-are trecut și viitor și nici sens de curgere. Noi trecem prin el și ca să nu ne pierdem firul în labirintul necunoscutului, numărăm de frică, contabilizându-l grijuliu pe azi, de fiecare dată, până el devine al nostru, cunoscut pe toate părțile, o certitudine, un bagaj de semne și experiență. Următorul pas îl facem privind în urmă și pentru că mergem cu încăpățânare mai departe, mai înainte, îi zicem trecut, pentru ca apoi, zăbovind încă o clipă, trecem de un alt azi, ce devine și el trecut, spre viitor, acel mâine fabulos, marele necunoscut fascinant, grăbiți să ajungem la capăt. De ce ne grăbim oare? Ar trebui să întindem de ața vieții cât mai mult, să pășim mărunț și încet prin timpul ăsta, care n-are decât durată. Sau, nu, noi avem o durată, raportându-ne la el.

Cineva ne întoarce fiecareia clepsidra și nisipul se scurge, Doamne, cum se scurge, iar noi, ca apucații facem orice în inconștiența noastră ca decantarea să fie cât mai rapidă. Cursa asta a început demult, iar noi, alergătorii pe distanțe scurte sau lungi, ne zdrobim să ieșim învingători, să trecem linia de sosire. Care sosire? Sosirea de la capătul vieții... Pista noastră de alergare începe de la zero și se termină tot acolo, la același zero absolut. Atunci de ce ne grăbim?

Poate ar fi mai bine altfel. Să ne naștem la vârsta maximă pe care o avem de trăit: 39, 55, 67, 72, 81 și să parcurgem totul invers. Ne-am gospodări mai bine timpul și zilele. Am ști de la început cât și ce avem la dispoziție, am fi mai chibzuiți cu toate, cu noi în primul rând. Moartea n-ar mai fi atât de neașteptată. Ar fi un dat dinainte, precis și exact, singura certitudine pe care cu siguranță o dobândim, numai că nu știm când. De ce nu s-ar putea să descreștem în vârstă, copilărindu-ne în ultimii ani, devenind tot mai mici și mai inconștienți, până la bucata aia de carne roșiatică și băloasă, ce nu știe altceva decât să deschidă gura, să mănânce sau să țipe. Am spune atunci fără să greșim: uite, domnule, următorii zece ani am să muncesc, apoi următorii cinci am să călătoresc, îmi mai rezerv atâția pentru distracție, încă douăzeci pentru studiu, trei pentru făcut copii, doi pentru bolit și așa mai departe, neomițând din calcul din calcul și câteva minute pentru murit, nu prea mult oricum, căci moartea doare. Uf, ce prostie contabilă ar fi viața! Am tot scădea întruna dintr-un descăzut, privind cu jind la rest. Atunci, probabil, n-am mai căuta nimic, sugându-ne zilele rămase până la ultimul oscior. Am hiberna știind tot ce ne așteaptă. Nimic interesant pe pământ, doar o ceată de oameni blazați ce-și așteaptă sfârșitul, scadența, privind fix la nisipul ce se scurge din clepsidră. Nu, ar fi inuman și monstruos, căci fiecare act de naștere ar fi o sentință de condamnare la moarte care trebuie executată exact, la timpul ei. Anostă ni s-ar părea viața măsurată și împărțită dinainte. Nimeni nu și-ar mai permite luxul de a dormi, căci timpul de somn trece din contul nostru de viață.

Mai bine așa, adunând mereu, neștiind nimic despre viitor, când fiecare mâine e o posibilă zi de superbă speranță în care trebuie să credem orbește, căci altfel, viața nu ar avea niciun sens.

„Să nu știm nimic despre mâine...” Gândul ăsta mi s-a înfipt în cap ca un pumnal în creier și-mi dă un sentiment de nesiguranță. Ca un semnal de alarmă simțurile se trezesc din moleșeală zbârnâind ca niște sârme de telegraf. A nu ști nimic echivalează cu un pericol și zeci de S.O.S.-uri se pornesc bezmetice din mine ca dintr-un stup uriaș. O stare de neliniște îmi invadează trupul ce se reculege febril din

amorteală. Lipsa de informații îmi dă o senzație de groază, de periclitate. Se poate întâmpla orice când nu știi nimic.

Penumbra după-amiezii s-a lăsat peste mobilele grele, iar liniștea nefirească îmi alimentează și mai mult convingerea că s-a petrecut ceva îngrozitor. Toate celulele adușmea animalic tăcerea suspectă și intuiția mea câinească îmi zbârlește pielea ce se furnică electrizată. Camera a devenit prea strâmtă pentru energia ce se acumulează în mine ca un vulcan. Sunt deodată lucid și atent. Totul se încordează în mine, de parcă zeci de arcuri au fost întoarse la maximum. Începe pânda de fiecare zi în care viața e unica pradă ce trebuie asumată, dar acum e cu totul altceva, căci simt în jur gurile hămesite și băloase ale altor dulăi ce-mi pizmuiesc hartanul de viață.

Sunt stupefiat. Nu știu exact ce s-a întâmplat, dar bănuiesc și un val de transpirație rece îmi umezește mâinile. Îl sun pe Gherman la Rezidență, dar telefonul țârlăie prelung. Nu pot ieși din starea de perplexitate, de parcă cineva m-ar fi lovit în moalele capului. Dau drumul radioului, dar Bucureștiul nu zice nimic. Caut un post care să spună ceva și, în sfârșit, pe Viena, o voce impasibilă și rece anunță: „După cum transmite agenția D.N.B., azi, la orele trei după-amiază s-au încheiat tratativele de la Viena în problema româno-ungară. În prezența domnilor von Ribbentrop și a contelui Ciano, în sala de aur a palatului Belvedere, delegațiile României și Ungariei au semnat documentul final”... Postul se pierde într-un soi de paraizi. „...Traseul noii frontiere româno-ungare, începând de la sud-vest de Salonta, la frontiera actuală ungară, se îndreaptă în direcția nord-est, trece la circa 10 km la sud-est de Oradea Mare, care devine astfel ungară, merge spre est imediat, la sud de calea ferată Oradea Mare-Cluj, care de asemenea trece la Ungaria, până la un punct situat la circa 30 km la nord-est de Târgu-Mureș, iar apoi direcția spre spre sud-est, lăsând României linia ferată Sighișoara-Brașov. La circa 22 km spre nord-est de Brașov, care rămâne României, traseul frontierei face un arc de cerc către sud. Apoi, el merge în sus, în direcția est până la marea creastă a Carpaților, pe care o urmează către nord, pe vechiul traseu al frontierei româno-ungare, din epoca dinainte de război, până ce atinge noua frontieră româno-sovietică...”.

Simt că mă înăbuș, că aerul e prea puțin, iar vocea asta egală și rece o să mă surzească cu platitudinea și detașarea ei. E oare cu puțință să pierdem din nou?

„Teritoriul român atribuit Ungariei va fi evacuat de trupele românești într-un termen de 15 zile și remis în bună ordine acesteia...” Doamne, e adevărat, e cumplit de adevărat și nu mai e niciun dubiu. „Toți supușii români stabiliți în această zi pe teritoriul ce urmează a fi cedat de România, dobândesc, fără alte formalități, naționalitatea ungară...”

Nu mai pot asculta nimic. Este monstruos și illogic. Mă clatin, pământul îmi fuge de sub tălpi și simt cum totul se năruie ca o imensă colină de nisip mișcător. Îmi lipesc fruntea de geamul rece al pendulei. Bătăile ei îmi sună în cap, măcinându-mi mărunț gândurile și nervii. Trebuie să tacă, îmi zic, și nici până azi nu știu de ce, dar am oprit-o. Nu mai am puterea să fac ceva și mă las moale în scaunul de la birou. Pe fila calendarului, ziua asta de 30 august 1940 e scrisă cu caractere mai mici și mai negre, parcă ar fi un decupaj dintr-un ferpar. Îmi aprind o țigară. Mâna îmi tremură pe chibritul aprins și un gând mă străfulgeră privind flacăra roșiată: să dau foc la tot, să nu le rămână nimic. Liniștea din casă, nemișcarea de-afară mă sperie și o greutate s-a

lăsat peste toate sub cerul ăsta de vară ce s-a năruit peste pământul alunecat în hăul istoriei. Îmi vine să țip, să urlu, să sparg orice îmi iese în cale. Ce rost mai au toate, ce rost mai avem noi când trupul țării e sfâșiat din nou? Unirea noastră s-a dus cu duminica ei mare și frumoasă și am început patimile în vinerea asta oarbă. Am pierdut la masa mezatului. Cu ce am greșit de suntem năpăstuiți din nou?

Ies din casă răvășit, clătinându-mă ca un om beat, în strada absentă și mută. Orașul moțăie, naiv și credul, dormitând cu o lene balcanică în ultima după-amiază în România Mare. Alba-Iulia a rămas în urmă...

Șacalii au mușcat iar din trupul țării, care sângerează. O rană urâtă ca o cavernă a rămat în pământurile noastre și o baltă de sânge se întinde nefiresc și haotic pe harta României, năclăind Ardealul. Nu se poate să fie așa, e prea greu și dureros tributul pe care-l plătim... Doamne, poate, totuși...

O pornesc cu o dorință irezistibilă de a ajunge printre oameni, în centrul orașului. Străzile mi se par necunoscute și în semiîntunericul înserării cenușiul caselor mă îngrozește. Grăbesc pașii ca hăituit. Trebuie să văd oameni, să le privesc chipurile, mâinile, ochii. Singurătatea după-amiezii m-a năucit, iar vestea m-a debusolat cu totul. Aproximarea de centru se simte în tremurul aerului greu și cald ce vibrează. O agitație surdă, tot mai deslușită, crește cu fiecare metru pe care îl parcurg. Siluetele se îndreaptă grăbite spre „Regina Maria”. De la Operă încolo, ca într-o zi de duminică, trotuarele sunt pline. O viermuială de oameni, care tac și aproape aleargă spre primărie, înghesuie străzile largi.. Mă lovesc de trupuri care nu dau nicio importanță impactului. Toată lumea curge într-un torent spre Piața Unirii. Forfota crește periculos în muțenia ei. Am o clipă senzația că marea de oameni nu se va mai putea opri. E imposibil ca cineva să răzbată venind din sens invers. Umăr lângă umăr, cu răsuflări calde, în hârșăitul încălțărilor pe asfaltul uscat și prăfos, înghesuiala crește periculos la intrarea în piață. Centrul geme de oameni, de voci care murmură înfundat, iar aerul neîndestulător și încălzit de dogoarea zilei, de miile de guri cu răsuflări înfierbântate vujește surd în sunetele grave ale clopotelor ce bat în dungă. De la palatul Banffy cineva flutură un steag unguresc și ca la un semnal mulțimea hăuie înfricoșător. Ca o lavă greoaie, oamenii se scurg pe „Memorandumului”. Strada e prea strâmtă pentru zecile de mii de inși ce înaintează. Mi se pare că orașul trosnește din încheieturi, iar zidurile caselor crapă într-un vaier prelung. La Rezidența Regală coloana se oprește, ațintindu-și privirile spre geamurile de sus. Nicio mișcare la ferestre. Ochii măriți de groază, uimiți și contrariați, așteaptă o dezmințire a zvonului aruncat în țară de posturi străine. Câteva minute lungi suflările s-au oprit pentru a prinde un semnal, dar așteptarea e zadarnică. Nimeni nu se încumetă să spună că nu e adevărat, că totul e o scorneală. Tensiunea crește rapid precipitându-se în foiala trupurilor și, ca un muget înfricoșător, neliniștea urcă într-o revoltă dezlănțuită. „Nu dăm nicio brazdă nimănui!” strigă un glas și cuvintele sunt preluate de miile de glasuri, repetându-se sacadat și amenințător. „Nicio brazdă! Nicio brazdă!” și, în ritmul scandării, oamenii se mișcă intrând pe o stradă îngustă. Vocile s-au întesit, orașul fierbe de voci și trupuri întărite, viermuind în aerul greu răvășit de clopote. „Vrem război!” se strigă în Piața Unirii din mii de piepturi. Niciodată nu am auzit oameni cerând cu atâta înverșunare războiul. Coloana ca un șarpe uriaș se încolăcește în jurul statuii Corvinului, care pare un arhanghel proiectat pe zidul

bisericii. Zgomotul crește înfiorător și piața hăuie ca un vulcan. Drapele tricolore se atârnă la ferestre, la Librăria Cioflec, la bancă, în tot centrul. De la primărie iese o delegație ce se îndreaptă spre statuie. Oamenii îi fac loc cu respect, privind cu încredere la cei câțiva inși. O ultimă zvâcnire și mulțimea se potolește în așteptare.

„Oameni buni, români, tună un glas baritonal, arbitrajul de la Viena a mâhnit și îndurerat pe fiecare român. Nu avem încă o confirmare oficială a celor ce s-au petrecut acolo, dar suntem încredințați că guvernul și țara nu vor admite acest act odios și mârșav. Să nu ne pierdem firea, fraților! Nimeni nu va accepta frângerea țării, după ce cu lucrare neodihnită și jertfă am clădit-o. Trăiască România Mare!” Urale răsună în piața aglomerată și în ochii tuturor celor adunați licăresc luciri de oțel și speranță.

„Români, am redactat o telegramă pe care o vom trimite Bucureștiului. Ascultați!” O liniște avidă și înfometată absoarbe mugetul pieței.

„Ardealul întreg, înfățișat prin miile de fii ai săi, adunați spontan în capitala sa, Cluj, trimite pe această cale celor ce pentru moment dețin destinele țării expresiunea voinței sale nestrămutate de a respinge cu ultima hotărâre dictatul de la Viena, care vrea să dea Ardealul Ungariei.

Nu primim nicio hotărâre care vrea să rășluiască moștenirea sfântă a înaintașilor noștri. Ori de unde și de la cine ar veni, vom apăra Ardealul cu ultima noastră energie. Cerem război și facem răspunzători pe cei de la București, care prezidează acum evenimentele. Să plece de la conducere autorii crimei de la Viena și să fie în fruntea țării un guvern de rezistență națională, care să răzbune pământul nostru sfânt.”

Un moment de liniște gravă se așterne peste oameni, care apoi rupând zăgazurile tăcerii, din zeci de mii de piepturi și glasuri se reped spre înălțimi urale, clopotele se pornesc sfîțînd cuvintele grele și mulțimea scandează neîntrerupt: „Nicio brazdă! Vrem război! Vrem război!” Reverberate de mii de voci, frazele acestea capătă valoarea unei sentințe morale. Nicio vină nu e mai împovărantă decât vânzarea de frate și asta se citește în ochii ce fulgeră oțelos întunericul. „Războiul” invocat ca soluție, ca singura soluție a drepății, e judecător în balanța oarbă a cântarului de la Viena. Oamenii speră cum niciodată n-au făcut-o în legea forței ce le dă dreptul să apere ce au dobândit. O injustiție națională măsluită dincolo de fruntariile țării trebuie îndreptată înăuntru cu brațul. Le privesc chipurile înăsprite subit, fețele ridate de grija acestei hotărâri de viață sau moarte și un licăr de speranță le joacă în priviri. Ca dintr-un trunchi fremătător de stejar se desprind unul câte unul, încărcăți cu grija bărbătească a luptei, călcând apăsător și decis pentru mâine.

Mă îndrept spre casă tăcut și neștiut, unul dintre miile, fără nume, fără o identitate precisă, decât aceea de ardelean, de-acolo în Piața Unirii. Am simțit asta de nenumărate ori și în războiul dinainte și după aia, în tot răstimpul de până azi și acum mai mult ca niciodată. Orașul cu oamenii lui hotărâți și curați își rumegă gestul măreț, încrezători în zilele ce vin. Am făcut ce a trebuit, ar părea să spună adunarea de azi, numai că jocul politicii e mult mai perfid și mai meschin decât dreapta judecată și bunul simț. Ceea ce azi lumea a afirmat răspicat, mâine nu va fi decât o amintire. Câți gândesc ca mine? Poate mulți dintre cei din piață... Și, totuși, de unde puterea să mai creadă, să mai spere? Cu siguranță, din cele ce le-am câștigat ieri, pentru că ieri,